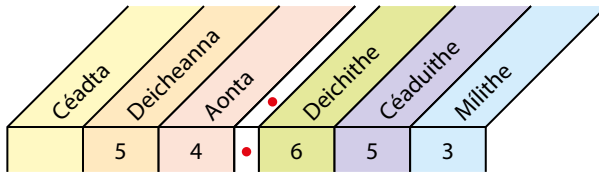

Focail thábhachtacha

pointe deachúlach   deachúlacha   aonta   deichithe   céaduithe   mílithe
 digit   codáin   deachúlacha athfhillteacha   garmheastacháin   slánú

MÍR 4.1 Deachúlacha – Suimiú agus dealú

Cláraíodh an meán-am cuairte do thiománaí rásaíocht Fhoirmle 1.

54.653 soicind an t-am a cláraíodh.

Is uimhir dheachúlach í seo. Scarann an pointe deachúlach an tslánuimhir ó na codáin.

San uimhir 54.653,

$$\text{tá an digit } 6 = \frac{6}{10}, \text{ an digit } 5 = \frac{5}{100}, \text{ an digit } 3 = \frac{3}{1000}$$

$$\begin{aligned}
 \text{Mar sin, } 54.653 &= 54 + \frac{6}{10} + \frac{5}{100} + \frac{3}{1000} \\
 &= 54 + \frac{600}{1000} + \frac{50}{1000} + \frac{3}{1000} \\
 &= 54 \frac{653}{1000}
 \end{aligned}$$

Má scrúdaíonn tú na huimhreacha thíos, feicfidh tú gur féidir deachúil a thiontú ina codán agus a shimpliú.

- (i) $0.7 = \frac{7}{10}$
- (ii) $0.25 = \frac{25}{100} = \frac{5}{20} = \frac{1}{4}$
- (iii) $0.125 = \frac{125}{1000} = \frac{25}{200} = \frac{5}{40} = \frac{1}{8}$

Bíonn 10 mar ainmneoir ag an gcéad digit i ndiaidh an phointe dheachúlaigh.

Bíonn 100 mar ainmneoir ag an gcéad dá dhigit i ndiaidh an phointe dheachúlaigh.

Bíonn 1000 mar ainmneoir ag an gcéad trí dhigit i ndiaidh an phointe dheachúlaigh.

Sampla 1

Faigh luach na digite a bhfuil líne fúithi i ngach ceann díobh seo:

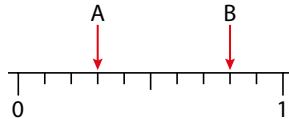
- (i) 12.48   (ii) 28.463   (iii) 6.754   (iv) 35.079

- (i) Sa deachúil 12.48, seasann an 4 do $\frac{4}{10}$.
 (ii) Sa deachúil 28.463, seasann an 6 do $\frac{6}{100}$.
 (iii) Sa deachúil 6.754, seasann an 4 do $\frac{4}{1000}$.
 (iv) Sa deachúil 35.079, seasann an 5 do 5 aon.

Is féidir **uimhirlíne** a úsáid chun deachúlacha a léiriú.

Léiríonn an uimhirlíne thíos 10 roinnt idir 0 agus 1.

Is fiú 0.1 gach roinnt.

$$A = 0.3$$

$$B = 0.8$$

Sampla 2

Scríobh gach ceann de na codáin seo ina dheachúil:

- (i) $\frac{9}{10}$ (ii) $\frac{17}{100}$ (iii) $\frac{113}{1000}$ (iv) $\frac{6}{100}$ (v) $\frac{27}{1000}$

(i) $\frac{9}{10} = 0.9$ (ii) $\frac{17}{100} = 0.17$ (iii) $\frac{113}{1000} = 0.113$

(iv) $\frac{6}{100} = 0.06$ (v) $\frac{27}{1000} = 0.027$

Deachúlacha a shuimiú agus a dhealú

Suimítear agus dealaítear deachúlacha ar an mbealach céanna le slánuimhreacha ach ní mór na pointí deachúlacha a shocrú díreach faoina chéile.

Sampla 3

Faigh (i) $146.076 + 12.34 + 1.6$ (ii) $39.45 - 12.876$

$$\begin{array}{r} \text{(i)} \quad 146.076 \\ + 12.340 \\ + 1.600 \\ \hline 160.016 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \text{(ii)} \quad 39.450 \\ -12.876 \\ \hline 26.574 \end{array}$$

Cleachtadh 4.1

- Faigh luach na digite a bhfuil líne fúithi i ngach ceann díobh seo:

(i) 2. <u>7</u> 4	(ii) 12.3 <u>6</u>	(iii) 1. <u>2</u> 74	(iv) 13.21 <u>7</u>
(v) 16.0 <u>7</u> 3	(vi) 28.10 <u>9</u>	(vii) <u>1</u> 36.8	(viii) 0.00 <u>7</u>
- Scríobh i bhfocail luach gach digite a bhfuil líne fúithi:

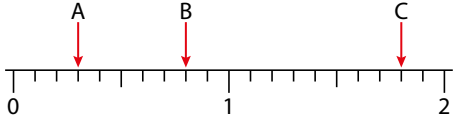
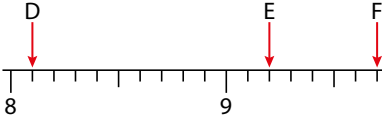
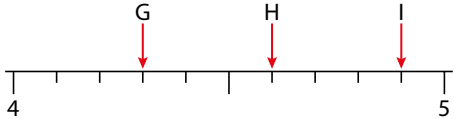
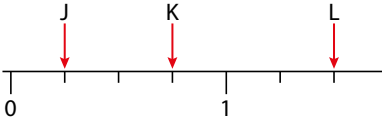
(i) <u>2</u> 6.32	(ii) 14. <u>5</u> 7	(iii) 1.2 <u>6</u> 5	(iv) 0.70 <u>4</u>
-------------------	---------------------	----------------------	--------------------
- Scríobh na huimhreacha seo ina ndeachúlacha:

(i) a ceathair agus trí dheichiú	(ii) a sé déag agus seacht gcéadú
(iii) a seacht déag de chéaduithe	(iv) a sé agus trí chéadú
(v) a dó dhéag agus fiche a hocht de mhílithe	
- Scríobh na deachúlacha seo a leanas mar chodáin san fhoirm is simplí díobh:

(i) 0.1	(ii) 0.3	(iii) 0.5	(iv) 0.8	(v) 0.6
---------	----------	-----------	----------	---------
- Scríobh gach ceann díobh seo ina chodán agus simpligh do fhreagra:

(i) 0.25	(ii) 0.75	(iii) 0.28	(iv) 0.05	(v) 0.08
----------	-----------	------------	-----------	----------
- Scríobh gach ceann de na codáin seo a leanas ina dheachúil:

(i) $\frac{9}{10}$	(ii) $\frac{1}{10}$	(iii) $\frac{5}{10}$	(iv) $\frac{8}{10}$	(v) $\frac{7}{10}$
(vi) $\frac{16}{100}$	(vii) $\frac{28}{100}$	(viii) $\frac{25}{100}$	(ix) $\frac{75}{100}$	(x) $\frac{9}{100}$
- Scríobh ina deachúil gach uimhir ar a bhfuil saighead dírithe:

	
	
- Simpligh gach ceann díobh seo gan áireamhán a úsáid:

(i) $12.24 + 6.72 + 14.4$	(ii) $3.04 + 6.128 + 13.2$
(iii) $8.056 + 14.2 + 6.17$	(iv) $0.462 + 1.8 + 3.07$
- Dealigh gach ceann díobh seo:

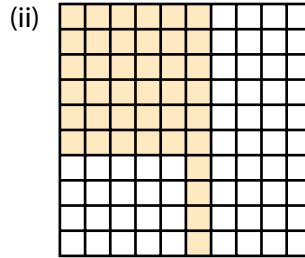
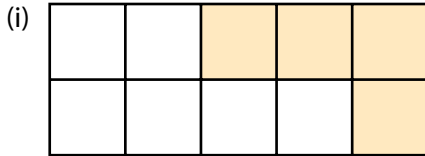
(i) $18.4 - 3.8$	(ii) $14.05 - 1.62$	(iii) $12.98 - 3.7$
(iv) $27.062 - 1.95$	(v) $7.1 - 3.94$	(vi) $3.016 - 0.99$
- Simpligh gach ceann díobh seo gan áireamhán a úsáid:

(i) $26.84 + 5.06 - 12.97$	(ii) $131.6 - 8.97 + 13.52$
(iii) $14.08 + 126.3 - 94.071$	(iv) $39.01 - 16.94 + 27.494$

11. Cuir pointe deachúlach i ngach ceann de na huimhreacha seo a leanas:

- (i) 257 ionas go seasann an 5 do chúig dheichiú
- (ii) 147 ionas go seasann an 4 do cheithre aon
- (iii) 854 ionas go seasann an 8 d'ochtó
- (iv) 6253 ionas go seasann an 3 do thrí chéadú
- (v) 2146 ionas go seasann an 6 do shé mhíliú
- (vi) 14 ionas go seasann an 4 do cheithre mhíliú

12. Cén deachúil de gach ceann de na fíoracha seo a leanas atá scáthaithe?

13. Faigh an deachúil atá leath bealaigh idir na huimhreacha sna péirí seo a leanas:

- (i) 0.5 agus 0.6
- (ii) 3.4 agus 3.5
- (iii) 4.6 agus 4.7
- (iv) 7.6 agus 8
- (v) 2.46 agus 2.47
- (vi) 0 agus 0.1

14. Athscríobh na deachúlacha seo in ord méide, ag tosú leis an gceann is lú.

- (i) 0.4, 0.3, 0.45, 0.36, 0.08, 0.5
- (ii) 2.4, 2.52, 1.96, 2.73, 2.09, 2.17

15. San uimhir 138.274, cén digit a sheasann do:

- (i) deiceanna
- (ii) aonta
- (iii) céadta
- (iv) deichithe
- (v) céaduithe?

16. (i) Déan an uimhir is mó is féidir leis na cártaí seo.

Caithfear ar a laghad digit amháin a chur i ndiaidh an phointe dheachúlaigh. Ní cheadaítear náid a úsáid don digit deiridh.

(ii) Déan an uimhir is lú is féidir leis na cártaí thuas.

Caithfear ar a laghad digit amháin a chur roimh an bpointe deachúlach. Ní cheadaítear náid a úsáid don chéad digit.

17. **Tomhas**

Is uimhir mé. Tá ceithre dhigit ionam agus tá an pointe deachúlach sa lár.

Níl ach dhá cheann de mo chuid digití mar a chéile.

An digit le haghaidh na ndeiceanna, tá sí níos lú ná digit na n-aonta.

Tá an digit le haghaidh na n-aonta mar an gcéanna le digit na ndeichithe.

An digit le haghaidh na ndeiceanna, tá sí 1 níos lú ná digit na gcéaduithe.

Is é 11 suim mo chuid digití. Cén uimhir mé?

— — • — —

MÍR 4.2 Deachúlacha a iolrú agus a roinnt

Iolrú faoi 10, 100, 1000, ... agus roinnt ar 10, 100, 1000, ...

Chun deachúil a iolrú faoi **10**, aistrigh an pointe deachúlach **ionad amháin** ar dheis, e.g. $1.46 \times 10 = 14.6$

Chun deachúil a iolrú faoi **100**, aistrigh an pointe deachúlach **2 ionad** ar dheis.

Chun deachúil a iolrú faoi **1000**, aistrigh an pointe deachúlach **3 ionad** ar dheis.

Samplaí: (i) $12.367 \times 100 = 1236.7$ (ii) $1.489 \times 1000 = 1489$

Ar an gcuma chéanna, nuair a **roinntear** uimhreacha ar 10, 100 nó 1000, aistrítear an pointe deachúlach ionad amháin, dhá ionad nó trí ionad **ar chlé**.

Samplaí: (i) $28 \div 10 = 2.8$ (ii) $128.3 \div 100 = 1.283$
(iii) $14.9 \div 1000 = 0.0149$

Deachúlacha a iolrú

Má iolraíonn tú 8.4 faoi 1.2 ar d'áireamhán, gheobhaidh tú an freagra 10.08.

Tabhair faoi deara go bhfuil digit **amháin** i ndiaidh an phointe dheachúlaigh i ngach ceann den dá uimhir a d'iolraíomar.

Tabhair faoi deara freisin go bhfuil **dhá** dhigit i ndiaidh an phointe dheachúlaigh sa fhreagra.

$$\begin{array}{r} 8.\underline{4} \times 1.\underline{2} \\ \text{digit amháin} + \text{digit amháin} \end{array} = 10.\underline{08}$$

= dhá dhigit

Ar an gcuma chéanna, (i) $1.46 \times 1.1 = 1.606$ (ii) $1.273 \times 9 = 11.457$
(2 ionad + 1 ionad = 3 ionad) (3 ionad + 0 ionad = 3 ionad)

Riail: Nuair a iolraítear dhá dheachúil faoina chéile, beidh líon na ndigití i ndiaidh an phointe dheachúlaigh sa fhreagra cothrom le suim líonta na ndigití i ndiaidh an phointe dheachúlaigh sa dá dheachúil atá le hiolrú.

Sampla 1

Faigh: (i) 14.72×1.8 (ii) 0.4×0.02

(i) Chun freagra 14.72×1.8 a fháil, iolraigh na slánuimhreacha 1472 agus 18 faoina chéile ar dtús agus ansin cuir an pointe deachúlach isteach i do fhreagra.

$$\begin{array}{r} (2 \text{ ionad} + 1 \text{ ionad}) \\ 14.72 \times 1.8 \\ \hline \end{array} = 26.496$$

(ii) $0.4 \times 0.02 = 0.008$
(1 ionad + 2 ionad = 3 ionad)

Deachúlacha a roinnt

Chun deachúlacha a roinnt ar shlánuimhir, coinnigh na pointí deachúlacha díreach faoina chéile, mar a léirítear thíos.

$$(i) 16.45 \div 5 = 5 \overline{)16.45} \\ \underline{3.29}$$

$$(ii) 77.16 \div 12 = 12 \overline{)77.16} \\ \underline{6.43}$$

Chun uimhir a roinnt ar dheachúil, e.g. $\frac{9}{0.3}$, athraigh an t-ainmneoir ina shlánuimhir mar leanas:

$$\frac{9}{0.3} = \frac{9 \times 10}{0.3 \times 10} = \frac{90}{3} = 30$$

$$\begin{aligned} \text{Ar an gcuma chéanna: } \frac{1.284}{0.12} &= \frac{1.284 \times 100}{0.12 \times 100} \\ &= \frac{128.4}{12} = 10.7 \end{aligned}$$

Cleachtadh 4.2

(Ná húsáid áireamhán agus tú ag déanamh na gcleachtaí seo a leanas.)

1. Scríobh síos freagra gach ceann díobh seo a leanas:

(i) 72×10

(ii) 12×100

(iii) 4×1000

(iv) 1.6×10

(v) 1.34×100

(vi) 14.8×100

(vii) 2.136×1000

(viii) 4.85×1000

(ix) 0.74×1000

2. Aimsigh luach gach ceann díobh seo a leanas:

(i) $174 \div 10$

(ii) $18.4 \div 10$

(iii) $1.74 \div 10$

(iv) $387 \div 100$

(v) $12.8 \div 100$

(vi) $1.8 \div 100$

(vii) $387 \div 1000$

(viii) $14.6 \div 1000$

(ix) $8.9 \div 1000$

3. Oibrigh amach iad seo:

(i) 2.3×100

(ii) 6.74×100

(iii) $86 \div 100$

(iv) 100×0.34

(v) $3.28 \div 100$

(vi) $4 \div 100$

(vii) 0.047×100

(viii) $158 \div 100$

4. Scríobh síos freagra gach ceann díobh seo a leanas:

(i) 1.2×4

(ii) 3.1×5

(iii) 8×0.12

(iv) 1.2×0.4

(v) 3.3×0.2

(vi) 2.3×0.3

(vii) 0.8×0.2

(viii) 0.7×0.12

5. Oibrigh amach luach gach ceann díobh seo a leanas:

(i) 4.6×8

(ii) 12.34×4

(iii) 2.53×8

(iv) 1.2×0.6

(v) 14.8×0.8

(vi) 127×0.6

(vii) 42.5×0.06

(viii) 0.48×0.7

6. Líon na boscaí:

(i) $\square \times 3 = 0.9$

(ii) $\square \times 0.2 = 1$

(iii) $\square \times 3 = 1.2$

(iv) $7 \times \square = 2.8$

(v) $0.2 \times \square = 0.08$

(vi) $1.1 \times \square = 0.55$

7. Oibrigh amach luach gach ceann díobh seo:

- (i) $12.8 \div 2$ (ii) $128.4 \div 4$ (iii) $4.08 \div 3$ (iv) $78.61 \div 7$

8. Oibrigh amach luach gach ceann díobh seo:

- (i) $\frac{0.8}{0.2}$ (ii) $\frac{4.2}{0.6}$ (iii) $\frac{13.85}{0.5}$ (iv) $\frac{6.14}{0.4}$
 (v) $\frac{4.8}{0.08}$ (vi) $\frac{20.4}{0.04}$ (vii) $\frac{0.92}{0.4}$ (viii) $\frac{1.08}{0.03}$

9. Roghnaigh uimhir amháin ó gach bosca agus iolraigh faoina chéile iad chun gach ceann de na freagraí thíos a fháil.

- (i) 4.8   (ii) 30   (iii) 2.7   (iv) 0.24
 (v) 0.6   (vi) 0.16   (vii) 0.1   (viii) 1.08

0.8	1.2	0.5	3
-----	-----	-----	---

4	0.2	60	0.9
---	-----	----	-----

10. $48 \times 11 = 528$. Úsáid an t-eolas sin chun freagraí na gceisteanna seo a aimsiú:

- (i) 4.8×11 (ii) 48×1.1 (iii) 4.8×1.1
 (iv) 4.8×0.11 (vi) 0.48×0.11

11. Oibrigh amach gach ceann díobh seo:

- (i) $\frac{1.2 \times 0.4}{0.3}$ (ii) $\frac{12}{0.6 \times 0.5}$ (iii) $\frac{2.7 \times 0.3}{0.9}$ (iv) $\frac{0.12 \times 0.4}{0.8}$

12. Taistealaíonn carr 26.4 m gach soicind ar mhótarbhealach.

Cén fad a thaistealaíonn sé sna tréimhsí ama seo?

- (i) 10 soicind   (ii) 50 soicind   (iii) 2 nóiméad

13. Deirtear leat go bhfuil $364 \div 14 = 26$.

Ag úsáid an eolais seo, scríobh síos freagraí na gceisteanna seo:

- (i) $\frac{36.4}{1.4}$ (ii) $\frac{3.64}{0.14}$ (iii) $\frac{36400}{14}$ (iv) $\frac{364}{1.4}$ (v) $\frac{3640}{0.14}$

14. Téann cúigear cairde amach ag piocadh úll. Piocann siad na méideanna seo.

7.8 kg   9.43 kg   6.72 kg   11.27 kg   10.43 kg

Cinneann siad ar na húlla uile a chur le chéile agus an meáchan a roinnt eatarthu go cothrom. Cén meáchan an duine a fuair siad?

15. Má chosnaíonn 9 méadar chearnacha de chairpéad €622.80, faigh an costas ar mhéadar cearnach amháin.

16. Cé mhéad píosa adhmaid, a bhfuil gach ceann díobh 0.8 m ar fad, is féidir a ghearradh de pháisa atá 25.6 méadar ar fad?

17. 13.2 cm ar airde atá carn leathán miotail agus 0.15 cm ar tiús atá gach leathán. Cé mhéad leathán miotail atá sa charn?

18. Cé mhéad cupán, le toilleadh 0.3 lítear i ngach ceann acu, is féidir a líonadh as soitheach a choinníonn 16.2 lítear?

19. Is féidir ceithre phéire a aimsiú anseo a bhfuil an freagra céanna ag an dá roinnt sa phéire. Cén bosca é an ceann corr?

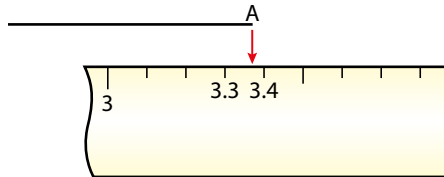
A $9.78 \div 0.6$	B $10.5 \div 7$	C $1.59 \div 3$	D $2.08 \div 0.2$	E $65.2 \div 4$
F $6.09 \div 0.3$	G $2.65 \div 5$	H $72.8 \div 7$	I $18.27 \div 0.9$	

20. Céard é **an t-aon cheann amháin** díobh seo a leanas atá níos lú ná 0.8?

- (i) 0.8×2 (ii) $\frac{0.8}{0.2}$ (iii) 0.8×1.2 (iv) $(0.8)^2$

MÍR 4.3 Garluachanna deachúlacha

Tá fad na líne a fheictear sa léaráid thíos idir 3.3 agus 3.4 cm. Tá radharc méadaithe againn ar an rialóir idir 3 cm agus 4 cm chun an pointe A, mar a gcríochnaíonn an líne, a léiriú.

Tabhair faoi deara go bhfuil an tsaighead ag an bpointe A níos gaire do 3.4 ná do 3.3. Deirtear mar sin go bhfuil an líne 3.4 cm ar fad, *ceart go dtí ionad amháin de dheachúlacha*. Má tá an pointe A ag 3.37, feicimid go bhfuil 3.37 níos gaire do 3.4 ná do 3.3.

Nuair a fhágaimid cuid de na digití deiridh i ndeachúil ar lár, is é **garluach** na deachúla sin, ceart go dtí líon áirithe ionad de dheachúlacha, a bhímid a thabhairt.

- Dá bhrí sin
- (i) Tá $3.86 = 3.9$, ceart go dtí ionad amháin de dheachúlacha mar tá 86 níos gaire do 90 ná do 80.
  - (ii) Tá $7.43 = 7.4$, ceart go dtí ionad amháin de dheachúlacha mar tá 43 níos gaire do 40 ná do 50.

Líon áirithe ionad de dheachúlacha

Má bhíonn uimhir á scríobh ceart go dtí líon áirithe ionad de dheachúlacha, scrúdaímid an figiúr díreach tar éis an 'sprioc-ionaid'.

Bíonn na rialacha seo a leanas tábhachtach nuair a bhímid ag tabhairt garluachanna deachúlacha go dtí líon áirithe ionad de dheachúlacha.

Amharc ar an bhfigiúr díreach tar éis an sprioc-ionaid:

- Más é 5 nó os a chionn, cuirtear 1 leis an uimhir sa sprioc-ionad.
- Más é 4 nó faoina bhun, fágтар an uimhir sa sprioc-ionad mar atá.

Sampla 1

Scríobh 1.28463 ceart go dtí dhá ionad de dheachúlacha.

Scrúdaímid an tríú figiúr tar éis an phointe dheachúlaigh: 1.28**4**63.

Má bhíonn an figiúr sin os cionn 5: cuirtear 1 leis an dara figiúr.

Má bhíonn an figiúr sin faoi bhun 5: fághtar an dara figiúr mar atá.

De bhrí go bhfuil 4 sa tríú háit tar éis an phointe deachúlaigh, fághtar an dara figiúr mar atá. Mar sin $1.28463 = 1.28$ (ceart go dtí dhá ionad de dheachúlacha).

Samplaí:

(i) 65.28159475

Trí ionad de dheachúlacha $65.281**5**9475 \approx 65.282$

Dhá ionad de dheachúlacha $65.28**1**59475 \approx 65.28$

Ionad amháin de dheachúlacha $65.2**8**159475 \approx 65.3$

(Is é an comhartha $\approx$ a chuireann *beagnach cothrom le* in iúl.)

(ii) $24.6 = 25$, ceart go dtí an tslánuimhir is gaire.

(iii) $1.278 = 1.3$, ceart go dtí ionad amháin de dheachúlacha.

(iv) $16.425 = 16.43$, ceart go dtí dhá ionad de dheachúlacha.

(v) $3.697 = 3.70$ ceart go dtí dhá ionad de dheachúlacha.

Codán a scríobh mar dheachúil

Chun deachúil a dhéanamh de chodán, roinn an t-uimhreoir ar an ainmneoir.

$$\frac{3}{4} = 4 \overline{)3.00} \quad \frac{5}{8} = 8 \overline{)5.000}$$

$$\frac{3}{4} = 0.75 \quad \frac{5}{8} = 0.625$$

Anois, scríobhfaimid $\frac{2}{3}$ mar dheachúil: $3 \overline{)2.0000}$
0.6666 ...

Feicimid sa chás seo go leanann na séanna ar aghaidh agus ar aghaidh ...

Is sampla é seo de **dheachúil athfhillteach**.

Nuair a leanann deachúlacha ar aghaidh ar an nós sin thuas, is gnách linn na freagraí a thabhairt ceart go dtí líon áirithe ionad de dheachúlacha.

Agus tú ag úsáid d'áireamháin chun $\frac{3}{7}$, mar shampla, a scríobh mar dheachúil, cuir isteach:

$$\boxed{3} \boxed{\div} \boxed{7} \boxed{=}$$

Má thaispeánann scáileán an áireamháin $\frac{3}{7}$, bain úsáid as an eochair **S↔D** chun an codán a thiontú ina dheachúil. ($3 \div 7 = 0.43$, ceart go dtí dhá ionad de dheachúlacha).

Garmheastacháin

De bharr áireamhain leictreonacha a bheith á n-úsáid go forleathan, ní mór garmheastachán a dhéanamh ar an bhfreagra chun go mbeidh a fhios agat an freagra réasúnta é freagra an áireamhain. Is é an bealach is coitianta chun garmheastachán a dhéanamh ná na slánuimhreacha a thabhairt go dtí an 10, 100, 1000 ... is gaire agus na deachúlacha a thabhairt go dtí ionad amháin nó dhá ionad de dheachúlacha.

Sampla 1

Faigh a luach seo trí gach deachúil a thabhairt go dtí an tslánuimhir is gaire:

$$\frac{3.16 \times 9.673}{5.38}$$

$$\frac{3.16 \times 9.673}{5.38} \approx \frac{3 \times 10}{5} = \frac{30}{5} = 6$$

Is é an freagra ceart de réir an áireamhain ná 5.68, ceart go dtí dhá ionad de dheachúlacha.

Cleachtadh 4.3

- Cén tslánuimhir is gaire do gach ceann díobh seo?
 (i) 38.6   (ii) 12.4   (iii) 4.27   (iv) 15.96   (v) 23.5
- Scríobh na huimhreacha seo ceart go dtí ionad amháin de dheachúlacha.
 (i) 1.94   (ii) 13.73   (iii) 0.381   (iv) 3.152   (v) 6.049
- Scríobh na huimhreacha seo ceart go dtí dhá ionad de dheachúlacha.
 (i) 8.538   (ii) 0.348   (iii) 0.1792   (iv) 3.008   (v) 9.1592
- Slánaigh na huimhreacha seo go dtí an ciliméadar is gaire.
 (i) 135.4 km   (ii) 87.47 km   (iii) 135.51 km   (iv) 327.89 km
- Tabhair na huimhreacha seo go dtí ionad amháin de dheachúlacha.
 (i) 1.07   (ii) 0.762   (iii) 12.73   (iv) 0.05   (v) 1.75

6.

Á	C	I	S	N	A	R	E	T	Í
4.0	4.1	4.2	4.3	4.4	4.5	4.6	4.7	4.8	4.9

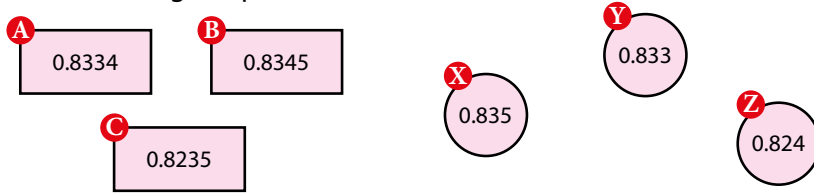
Faigh garluach gach uimhreach thíos, ceart go dtí ionad amháin de dheachúlacha.

Aimsigh an litir a ghabhann le gach ceann.

Déan atheagrú ar ord na litreacha i ngach cás chun cineál bia a litriú.

- 4.3453, 4.0937, 4.1875, 4.03
- 4.392, 4.477, 4.013, 4.567
- 4.079, 4.7341, 4.778, 4.329, 4.902

7. Na huimhreacha sna dronuilleoga, tá siad scríofa go dtí trí ionad de dheachúlacha sna ciorcail. Aimsigh trí phéire a mheaitseálann.

8. Scríobh na codáin seo a leanas mar dheachúlacha:

(i) $\frac{1}{2}$ (ii) $\frac{1}{4}$ (iii) $\frac{3}{4}$ (iv) $\frac{1}{8}$ (v) $\frac{3}{8}$
 (vi) $\frac{5}{8}$ (vii) $\frac{9}{20}$ (viii) $\frac{3}{25}$ (ix) $\frac{7}{16}$ (x) $\frac{15}{32}$

9. Scríobh na codáin seo mar dheachúlacha, ceart go dtí dhá ionad de dheachúlacha.

(i) $\frac{5}{6}$ (ii) $\frac{3}{7}$ (iii) $\frac{4}{11}$ (iv) $\frac{4}{9}$ (v) $\frac{5}{14}$

10. Trí gach codán a scríobh ina dheachúil ceart go dtí dhá ionad de dheachúlacha, déan amach cé acu ceann is mó i ngach péire díobh seo a leanas:

(i) $\frac{3}{5}$ nó $\frac{4}{7}$ (ii) $\frac{5}{8}$ nó $\frac{7}{11}$ (iii) $\frac{5}{9}$ nó $\frac{7}{12}$ (iv) $\frac{5}{13}$ nó $\frac{6}{15}$

11. Gan áireamhán a úsáid, scríobh gach uimhir ceart go dtí an tslánuimhir is gaire agus ansin oibrigh amach do gharmheastachán ar an bhfreagra:

(i) 11.8×7.4 (ii) 3.84×2.75 (iii) $43.8 \div 10.6$
 (iv) $\frac{15.2 \times 6.8}{13.7}$ (v) $\frac{16.3 \times 8.54}{17.67}$ (vi) $\frac{12.37 \times 6.08}{3.49}$

12. Céard é **an t-aon cheann amháin** díobh seo a leanas atá níos lú ná 0.6?

(i) 0.6×2 (ii) $\frac{0.6}{0.2}$ (iii) 0.6×1.2 (iv) $(0.6)^2$

13. Athscríobh gach ceann díobh seo ceart go dtí ionad amháin de dheachúlacha agus simpligh ansin é gan áireamhán a úsáid:

(i) $\frac{1.48 \times 6.34}{0.27}$ (ii) $\frac{1.78 \times 0.33}{0.94}$ (iii) $\frac{1.84 \times 0.18}{3.62}$

Anois úsáid d'áireamhán chun luach cruinn gach ceann díobh a aimsiú, ceart go dtí ionad amháin de dheachúlacha.

14. Tá grúpa de 38 duine ag dul chuig ceolchoirm. Tá €29.75 an ceann ar na ticéid.

- (i) Déan garmheastachán ar chostas iomlán na dticéad.
 (ii) An bhfuil do gharmheastachán níos mó nó níos lú ná an méid ceart?
 Conas is féidir é seo a dhéanamh amach gan an méid cruinn a oibriú amach?

15. Cuir na litreacha seo in ord méide, ag tosú leis an gceann is lú:

A: $\frac{0.1 + 0.2}{0.2 + 0.3}$ B: $\frac{0.2 + 0.4}{0.2 + 0.3}$ C: $\frac{0.1 + 0.2}{0.4 + 0.6}$ D: $\frac{0.1 + 0.4}{0.1 + 0.3}$ E: $\frac{0.3 + 0.4}{0.2 + 0.4}$

16. Cad é a dó agus tríocha a ceathair de chéaduithe nuair a scríobhtar mar dheachúil é?

A: 0.234   B: 2.034   C: 2.34   D: 234.00   E: 23400

Cuir triail ort féin 4

1. Scríobh iad seo ina ndeachúlacha:

- (i) $\frac{3}{10}$ (ii) $4\frac{7}{10}$ (iii) $\frac{15}{100}$ (iv) $\frac{67}{1000}$ (v) $1\frac{3}{100}$

2. Cuir pointe deachúlach isteach sna huimhreacha seo:

- (i) 328 ionas go mbeidh luach *dhá dheichiú* ar an 2
 (ii) 1495 ionas go mbeidh luach *naoi gcéadú* ar an 9
 (iii) 932 ionas go mbeidh luach *nócha* ar an 9
 (iv) 328 ionas go mbeidh luach *dhá mhíliú* ar an 2

3. (i) Scríobh 123.6, ceart go dtí an tslánuimhir is gaire.
 (ii) Scríobh 1.476, ceart go dtí ionad amháin de dheachúlacha.
 (iii) Scríobh 12.062, ceart go dtí dhá ionad de dheachúlacha.

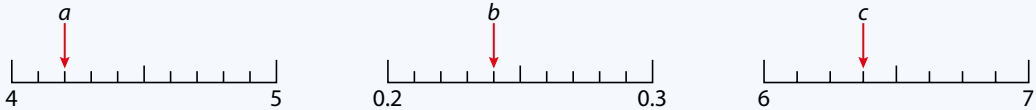
4. Scríobh síos freagraí na gceisteanna seo:

- (i) 2.46×10 (ii) 1.34×100 (iii) $12.4 \div 10$ (iv) $412.8 \div 100$

5. Aimsigh an uimhir atá ar iarraidh i ngach áireamh díobh seo:

- (i) $\square \times 10 = 75.3$ (ii) $7321 \div \square = 73.21$
 (iii) $1000 \times \square = 45.63$ (iv) $17.3 \times \square = 17300$

6. I gcás gach ceann de na léaráidí thíos, cén deachúil ar a bhfuil an tsaighead dírithe?

7. Má tá $13.2 \times 5.5 = 72.6$, scríobh síos luach gach ceann díobh seo gan áireamh breise a dhéanamh:

- (i) 132×5.5 (ii) 1.32×0.55 (iii) 0.132×55

8.

H	C	A	E	B	P	L	M	R	D	O	G
2.0	2.1	2.2	2.3	2.4	2.5	2.6	2.7	2.8	2.9	3.0	3.1

Slánaigh gach deachúil thíos go hionad amháin de dheachúlacha.

Aimsigh an litir a bhaineann le gach ceann.

Athscríobh gach grúpa litreacha chun ainmhí nó feithid a litriú.

- (i) 2.24, 2.138, 2.034, 2.412, 2.2561
 (ii) 2.641, 2.144, 2.5211, 2.2078, 2.609, 2.22109
 (iii) 2.223, 2.21, 2.764123, 2.8604, 2.70671
 (iv) 3.0423, 2.1984, 2.82, 2.243, 2.1301
 (v) 2.2309, 2.412, 3.10131, 2.2099, 2.009, 2.8123

9. Aimsigh freagraí na gceisteanna seo:

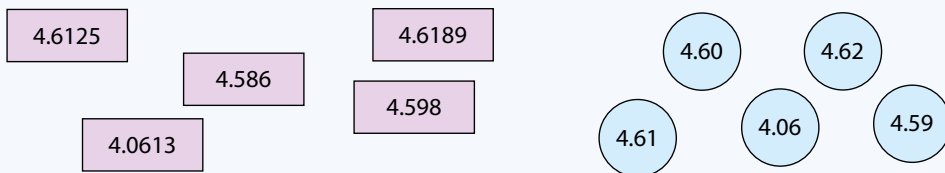
(i) 1.2×0.6

(ii) $1.2 \div 0.6$

Bain úsáid as na samplaí sin chun an focal atá ar iarraidh i ngach ceann de na habairtí seo a scríobh:

- (a) Má iolraíonn tú uimhir dhearfach faoi uimhir atá idir 0 agus 1, gheobhaidh tú freagra atá _____ ná an uimhir bhunaidh.
- (b) Má roinneann tú uimhir dhearfach ar uimhir atá idir 0 agus 1, gheobhaidh tú freagra atá _____ ná an uimhir bhunaidh.

10. Na huimhreacha sna dronuilleoga, tá siad scríofa go dtí dhá ionad de dheachúlacha sna ciorcail. Aimsigh cúig phéire a mheaitseálann.

11. Scríobh na deachúlacha seo mar chodáin san fhoirm is simplí:

(i) 0.4

(ii) 0.25

(iii) 0.125

(iv) 0.08

(v) 0.16

12. Chaith Cáit 0.4 dá cuid airgid i siopa amháin agus 0.3 de i siopa eile.

Má bhí €21.90 fágtha aici, cé mhéad airgid a bhí aici ar dtús?

13. Simpligh iad seo gan áireamhán a úsáid:

(i) $\frac{2.4 \times 1.2}{0.3}$

(ii) $\frac{0.48 \times 2}{0.06 \times 4}$

(iii) $\frac{3.1 - 1.9}{0.06 \times 20}$

14.

0.25		2.5
	0.9	
12.6	1.2	0.8

- (i) Cén dá uimhir díobh seo a thugann an freagra **is lú** má iolraítear faoina chéile iad?
- (ii) Cén dá uimhir díobh seo a thugann an freagra **is gaire do 1** má iolraítear faoina chéile iad?
- (iii) Faigh an dá uimhir díobh seo a thugann an freagra **is mó** má roinntear ceann amháin ar an gceann eile.

15. **Níl** na téarmaí ag dul i méid i gceann amháin de na liostaí seo. Cé acu liosta?

A: $\frac{1}{5}$, 0.25, $\frac{3}{10}$, 0.5

B: $\frac{3}{5}$, 0.7, $\frac{4}{5}$, 1.5

C: $\frac{2}{5}$, 0.5, $\frac{7}{10}$, 0.9

D: $\frac{3}{5}$, 0.5, $\frac{4}{5}$, 0.9

E: $\frac{2}{5}$, 1.5, $\frac{10}{5}$, 2.3

Don té a réitíonn fadhbanna...

1. Cuir na cártaí seo in ord, ón uimhir is lú go dtí an uimhir is mó.
Cén focal a fhaigheann tú?

1.85	0.07	1.83	0.16	1.75	1.8
R	B	A	U	R	G

2. Iarradh ar Eoin cuaille atá 10 méadar ar fad a ghearradh ina phíosáí 1 mhéadar.
Cá fhad a thógfaidh sé air má ghearrann sé píosa amháin gach 3 nóiméad?
3. Cad é luach $0.1 + 0.2 + 0.3 \times 0.4$?
4. Cén tsiombail mhatamaiticiúil is féidir a chur idir 2 agus 3 chun uimhir a dhéanamh a bheidh níos mó ná 2 agus níos lú ná 3?

5.

N	B	A	G	S	E	Ú	L	Í
1.7	0.2	1.25	0.5	0.4	0.82	2.5	1.5	2.4

Faigh freagraí na gceisteanna seo.

Ansín úsáid an cód chun iad a athrú go litreacha.

Athscríobh na litreacha chun baill éadaigh a ainmniú.

(i) $5.1 \div 3$	(ii) $1.6 \div 8$	(iii) $4.1 \div 5$	$9.6 \div 4$
$2.5 \div 2$	$7.5 \div 3$	$2 \div 4$	$8.5 \div 5$
$4 \div 8$	$6 \div 4$	$10 \div 8$	$0.8 \div 2$
$10 \div 4$	$2.4 \div 6$	$5 \div 4$	

6. Cé acu díobh seo a bhfuil an luach is mó aige?
(i) $0.5 + 0.25$	(ii) $0.5 - 0.25$	(iii) 0.5×0.25
(iv) $0.5 \div 0.25$	(v) $0.25 \div 0.5$	
7. Nuair a cheannaigh Pól ticéad traenach fuair sé €2.50 de bhriseadh. Thug sé rud suimiúil faoi deara – gach bonn ina bhriseadh, bhí bonn amháin eile den luach céanna sa bhriseadh.
Cérbh é an bonn ba lú luach sa bhriseadh a fuair Pól?
- A 2c   B 5c   C 10c   D 20c   E 50c